

גליון באר הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

עקב

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодец Торы
info@kolodetztory.com

ארה"ב:
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2026 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת עקב

אמונה ובטחון

- הוא יִהְיֶה לְךָ עֵצָה - כל מחשבות האדם הם בעצת ה'..... ד
- כאשר ייסר איש את בנו - לטב עבד..... ז

פרשת היראה

- כי אם ליראה - ענייני יראת שמים, ו'שכר טוב' ליראיו..... י

תפילה

- שואל מעמד - לשאול ולבקש ולהתפלל לזכות ליראת שמים..... יג

ברכת המזון

- וברכת - ברכת המזון וסגולותיה..... טז

ספח"ק בת עין

כל היעודים הטובים יבואו על בני ישראל בשביל הזהירות באהבת ישראל.

וז"ל, עוד נראה לפרש הכתוב (והיה עקב תשמעון, ושמר ה' אלוקיך לך וכו') על ענין אהבה ושלוש שבין אדם לחברו, כי 'אהבה' נקרא 'סוף', כמאמר הכתוב (במדבר כא יד) את והב בסופה - היינו והב הוא בחינת אהבה כדאיתא בגמרא (קידושין ל:), וגם והב גימטריא אהבה. וגם שלום נקראת 'סוף' - שהוא בסוף כל ברכות כהנים. וזהו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט יח) שהוא כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט ד). והעצה לזה, לשום תמיד אל לבו שכולנו בני אב אחד אנחנו, בני אברהם יצחק ויעקב, ואנחנו אחים, ועי"ז יגיע לו אהבה ושלוש לכל אדם כאחיו.

ולזה מרמז הכתוב 'והיה עקב תשמעון', ר"ל, שתשמעון בחינת עקב - בחינת אהבה הנקראת עקב, סוף, כנ"ל. ועי"ז 'ושמרתם ועשיתם אותם וגו'', ובזכות שזכרתם את האבות שע"ז הגעתם לבחינת אהבה ושלוש, ע"כ ושמר ה' אלוקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, ויבוא משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון. (בת עין, פרשת עקב ד"ה עוד נראה לפרש)

פרשת עקב

רק המחשבה הנכונה והישרה היא מאת ה', אלא גם אם נראה שמעיה - וחשב מחשבה שאינה נכונה, ומחמתה הפסיד הרבה וכיו"ב, הרי גם היא היתה 'שלוחה אליו ממרום קדשו', כי כך היה רצון ה' שימעה ויפסיד, וכלשונו באם שרצונו ית"ש להביאו לידי הפסד יתן בלבבו עצה ורצון שיעשה כך שע"י סיבה זו יבוא לו הפסד*.

ואין הדברים אמורים דייקא לעניין הפרנסה אלא כך הוא בכל צרכי העולם, וכלשונו של ה'מאור עיניים' (לעיל) שצריך כל בר ישראל להאמין בכלל הנהגותיו. ועל כן, לעולם אל יתמרמר ויתאונן האדם על עצמו היכן היה שבלי, מדוע הזקתי לעצמי בידים, וגם לא יתלונן על אחרים - מדוע הבשילו אותי בעצה שאינה חוננת וכיו"ב, אלא יאמין שאין דבר הנעשה בעולם כלל בלתי רצונו ית"ש, ובוודאי כל הנעשה עם האדם, לא נעשה על ידו אלא בשליחות הבורא ית"ש שכך עלה ברצונו שיקרה.

הוא יִהְיֶה לְךָ עֵצָה - כל מחשבות האדם הם בעצת ה' בפרשתו (ח יח), 'וזכרת את ה' אלוך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל', ופירש בתרגום אונקלוס 'ותדבר ית ה' אלקך ארי הוא יִהְיֶה לְךָ עֵצָה לְמַקְנֵי נַפְשִׁי' (הוא נותן לאדם 'עצה' לקנות נכסים). והרחיב בדבר הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע (פרשת ואתחנן ד"ה ואתחנן) בזה"ל, שצריך כל בר ישראל להאמין בכלל הנהגותיו, בין בגשמי בעסק פרנסתו ועסקי העוה"ז וכו', כי העצה והשכל שבא לו במוחו קודם שיעשה הדבר הוא שלוח אליו ממרום קדשו להדריכו בדרך ילך בכדי שישתכר וירויח במשא ומתן ההוא שרצון הא-ל ית' עליו בעת ההיא שיהא כך, וההיפוך ח"ו, באם שרצונו ית"ש להביאו לידי הפסד יתן בלבבו עצה ורצון שיעשה כך שע"י סיבה זו יבוא לו הפסד, עכ"ל.

ומבואר בדבריו הקדושים, כי כל מחשבות האדם ורעיונו כדת מה לעשות אינם אלא מאת השי"ת אשר מכנים בו לחשוב לעשות כך או כך, ולא

א. מעשה באברך שהוצרך לקנות בית, יגע ומצא בית ראוי לשמו וגמר את המקח. ויהי ממחרת, נתברר לו שעומד בית למכירה במקום הרבה יותר קרוב, ובמחיר נמוך בהרבה ממה שהוא שילם, מכיוון שכן נתמלא צער ועגמת נפש, מדוע לא חיכיתי עוד יום אחד... ידידו שראה בצר לו לקחו אל הגאון רבי מרדכי שוואב זצ"ל והלה חיזקו בדברים מופלאים, ובתוך הדברים סיפר לו שפעם ישב עם הרב דסלר זצ"ל, והוא סיפר לו איזה טעות שהוא עצמו עשה בענייני שידוכים, והיה הולך ומספר את פרטי הטעות שעשה, וכשסיים דבריו אמר, אבל, גם הטעות גופא מן השמים היא, הוסיף ע"ז רבי מרדכי, יש לי הוכחה שמן השמים רצו שתעשה טעות זו ותקנה את הבית הזה ביוקר ולא את השני הזול והקרוב, וראה בעיניך, מתי נודעה לך טעותך, רק יום למחרת הקניה, מדוע לא נודע לך על כך יום אחד לפני כן, אלא, כי מן השמים רצו שתעשה כך, וממילא אין זה 'טעות' כלל... (הגדש"פ הרב דסלר עמ' שמ"ט).

ב. הנה כתיב (תהילים קיח כב-כג) 'אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה, מאת ה' היתה זאת' וגו', ורגילים העולם לפרש כי מה שאותה 'אבן' נהפכה לראש פינה היא מאת ה' היתה זאת, אכן בהרבה ספה"ק מבואר כי הא גופא שמאסו הבונים תחילה את האבן אף זה מאת ה' היתה זאת...

ג. סיפר הגה"ח רבי זלמן בריזל זצ"ל שהרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע עשה פעם 'עליית נשמה' בליל שבת קודש, ובעמדו בעולם העליון ראה שעומדים נשמות רבות שכבר היו בזה העולם, ועתה נגזר עליהם לרדת שוב לעולם הזה. ונשמות אלו ממירות בבכי, באמרם, הנה אנו סובלים כל כך בגין כל פגם ועוון שחטאנו כשהיינו בעלמא דשיקרא, מה לנו ולצרה הזאת להסתכן שוב בירידה לעולם הגשמי. עונים להם מלאכי מרום, תנוח דעתכם, כי בדורות הללו נקל יותר לעבור את החיים בעולם הגשמי בשלום, אחרי שכל מעשה קטן וכל פעולה קטנה עושה רושם רב למעלה, ולאידך גיסא אף אין מדקדקין עם האדם כל כך כבימים מקדם. אמנם בדבר אחד יש להתחזק באלו הדורות, והוא בעניין האמונה בחי העולמים, והיינו לעקור את קליפת ה'איך וואלט' (אם הייתי עושה כך וכך), כי

המחשב שאם היה עושה כך וכך לא היה קורה מה שקרה, וכגון אם הייתי מנהל כך את עסקי לא הייתי מפסיד את כספי, אם הייתי מהלך להתם הייתי מרוויח יותר, וכל מחשבה כיו"ב, ידע שאלו המחשבות אפיקורסות גמורה הם, שהרי אין כח בשום נברא שבעולם לעשות אפילו דבר כלשהו שהוא כנגד רצון ה'... ומי בכל מעשי ידך בעליונים או בתחתונים שיאמר לך מה תעשה ומה תפעל.

מסופר שלאחר שתמו שבעת ימי האבלות בפטירתו של הרה"ק רבי שמעון שלום מאמשינוב זי"ע יצא בנו הרה"ק רבי מאיר מאמשינוב זי"ע לטייל עם הגבאי (הרב ביגלאייזען), בדרך הילוכם אמר לו הרבי הידעת מדוע נהוג גבן שלא להעמיד משקה – לחיים במשך ימי השבעה רק לאחריהם, משום שבכל שבעת ימי האבל מדברים אודות הנפטר ומעשה הפטירה, וכך אומרים, המנוח נלב"ע משום שהיה חולה במחלה פלונית, ומשום שרופא פלוני עשה כך אירע כך, וכן כיו"ב, ולפעמים אפשר שיחשבו שאילו היו עושים פעולה מסוימת היו מונעים את פטירתו, והרי מחשבות אלו כפירה הם, כי באמת הכל אירע רק אחר שכך גזרה חכמתו יתב"ש, לכך תיכף ככלות ימים אלו, שותים משקה חריף לנקות ולצחצח את המח, ומברכים שהכל נהיה בדברו, להשריש בלבנו שאין כל סיבה גשמית לפטירה, אלא הכל בדבר ה' נעשה, כי כך גזרה ההשגחה העליונה.

הגרי"ז מבריסק זצוק"ל היה אומר, שהאומר איבדתי מעות ברחובה של עיר מאחר שנהיה לי חור בכיס בגדי, ומשם נפלו מעותי, שוטה הייתי שלא תפיתי וסגיתי את החור מיד כשנפער, הרי זה כפירה בהנהגת ה', אין לו אלא לומר להיפך, מאחר שרצה הקב"ה שאאבד את מעותי על כן עשה לי חור בכיסי (ולכן באה אליו העצלות שלא לתקן ולתפור החור). מספר הגה"צ פמ"מ מהר"ש שפיצער שליט"א. סיפר לי ידיד שחננו ה' בממון, שלפני שנים רבות קנה קרקע ה'מיועדת' לזריעה ולנטיעה (חקלאי) באיזהו מקום בעד פרוטות מעוטות. עבר הזמן ושווי הקרקע עלה וטיפס כלפי מעלה, לכן עלה ברצון האיש למכור את הקרקע ולממש את הרווח... פנה האיש אל מורו ורבו רה"י הרב קאפלמאן זצ"ל כשהוא שואל האם אכן ראוי שימכור את הקרקע, ורה"י ציוה עליו להמתין ולא למכור. אחר תקופה שוב עלה שווי הקרקע ושוב עלה ברצונו למכור, נכנס אל רה"י והוא הורה לו להמתין... כעבור תקופה עלה שווי הקרקע בהון רב, עתה כבר הרגיש האיש שממש יעבור על 'בל תשחית' אם לא ימכור... לאידך גיסא לא אבה להמרות את פי רה"י, ע"כ החליט שלא לשאול כלל בעצת רבו – כי אכן, אם הוא שואל את רבו הנו מחויב לשמוע בקולו, אבל אין חיוב לשאול בעצת הרבי...

האיש מכר את השדה, והרוויח ממון הרבה. אמנם, כעבור תקופה קצרה מאד אישרו השלטונות 'היתר בניה' באותו שטח, ועי"ז עלה שווי הקרקע לאין ערוך ממה שהיה בטרם ניתן ההיתר, ונמצא שהפסיד כמה מיליונים מחמת מהירותו למכור (כי היה אויבער חכם, ומכר ללא רשות רבו), ונמצא ששילם מחיר עצום על כך שלא שאל בדעת תורה. שב האיש אל רבו רה"י זצ"ל בבכי ובדמעות שלישי, וכה אמר, אכן לא באתי לשאול בעצת קדשו, אבל אויה לי ואוי לנפשי כי כך עלתה בידי... וכי עונש כה חמור מגיע לי על כך... אמר לו רה"י, לא הרי אדם כהרי ה'רכב', את הרכב ממלאים בדלק (גזע) אחת לכמה ימים, אבל את האדם הקב"ה ממלא בחכמה בינה ודעת בכל רגע מחדש – כמו שאנו אומרים המחדש בטובו בכל יום תמיד. והיינו שגם ה'חכמים' הינם כבלי מדע, אין בהם חכמה ותבונה מעצמם, רק כפי כמה שהקב"ה 'חונן לאדם דעת' באותו רגע, ראה נא מה אירע כאן, רגע אחד לא נתן בך ה' חכמה, וראה להיכן הגעת... באותו רגע לא נתן ה' בך שכל על כן החלטת למכור, ומיד עשית זאת... הגידה נא, הרי ראית שמחיר הקרקע עולה ועולה ללא הפסק, מה בער בקרבך למכור אותה, אלא כדאמרן, שהקב"ה נטל ממך את שכלך לרגע אחד... לעולם אל תבכה 'היכן היה השכל שלי'... כי אכן אין השכל שלך, ומעצמך אין לך כלל שכל וחכמה, רק כפי מה שהקב"ה נותן בך באותו רגע, ומאחר שהיה 'באשערט' לך (נגזר עליך) להפסיד את הרווח הגדול – עשה לך ה' ככה.

ד. וכן שדייקו מלשון הכתוב (תהילים כג ד) 'גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי', ולכאורה צ"ב, מה הכוונה 'אלך בגיא צלמות', וכי ראית אדם שנכנס מעצמו לגיא צלמות, והרי אחרים מוליכים אותו בעל כרחו שמה, והיה לו לומר גם כי יוליכוני או גם כי אתהלך וכיו"ב. אלא ביאורו, שאפילו אם הוא עצמו 'גרמא לנזיקין', שנראה שהוא גרם לעצמו להתהלך בגיא צלמות, גם כן לא אירא רע, כי באמת אתה עמדי, ומן השמים הזמינו שאלך בעצמי לאותו מקום היזק, ועדיין הקב"ה עמדי להצילני מכל רע.

וכבר היה מעשה בבית אחד מהצדיקים אשר נפטרה בתם התינוקת, ודימו אביה ואמה שמכשול יצא מתחת ידם והם אשמים בדבר, ולא מצאו מנוח ומרגוע לנפשם, עד שהגיע הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע לנחם אותם באבלם

באר הפרשה - פרשת עקב

מהו שאמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס וכו', מה ענין 'ענווה' לבאן.

ומבאר המהר"ל, כי באמת טעה רבי זכריה, ובוודאי על פי דין היה מוטל עליהם או להקריב את הקרבן או להרוג את בר קמצא למען הצלת כלל ישראל, אלא מאחר שהקב"ה רצה להחריב את ביהמ"ק, על כן הכניס טעות בלבו של רבי זכריה, ונתן בו רצון להציל את בר קמצא. וכלשונו הו', ועשה הקב"ה שליחותו על ידי רבי זכריה, שיהיה ניצל הרשע עד שנעשה רצון הקב"ה, שהיה רוצה בחורבן, ועשיית

וכך ביאר המהר"ל (נצח ישראל פ"ה) בדברי הגמרא הנודעים (גיטין נז.) בעניין 'בר קמצא', ששלח עמו קיסר רומי 'קרבן' להקריב בבית המקדש, ובר קמצא עשה בו מום, והיו רבנן סבורים בדעתם להקריבו משום שלום מלכות, אמר להם רבי זכריה בן אבקולס יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח, מכיוון שכן חכנו בדעתם להרוג את בר קמצא כדי שלא יוכל ללכת אל המלך ולגלות לו שלא הקריבו את קרבנו, אמר להם רבי זכריה, יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג. אמר רבי יוחנן, ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו. וידועה הקושיא.

וביגונם, ואמר להם ידיים, ידיים, אלעס בידי שמים, (גם מה שנעשה 'בידיים' אף הוא בידי שמים), שהרי אין כח לאדם להזיז אצבע קטנה בלא שיכריזו כן מן שמיא, והכל נעשה ברצון ה' ית', ובזה נחה דעתם.

ה. מנקי הדעת שבירושלים היה הגה"ח ר' לייב'קע גלויבערמאן זצ"ל, יהודי משכמו ומעלה שעוד זכה להסתופף בצילו של הרה"ק רבי ישראל מסטאלין [ה'ינוקא] זי"ע. בערוב ימיו קבעו הרופאים שמחמת סכנת חייו יש לכרות את רגלו. באמצע הניתוח שנערך על ידי כמה רופאים, יצא אחד הרופאים ונענה למול בני המשפחה שתוך כדי טיפול נתגלה להם שטעו טעות חמורה, וכלל לא הוצרכו לכוות את הרגל, אך את הנעשה אין להשיב.

אחר גמר הניתוח - משהקיץ רבי לייב'קע, שוחח עמו אחד מבני המשפחה, ובטעות פלט מפיו שהרופאים הודו שטעות היתה בידם, ועל פי ה'רפואה' היה אפשר למנוע את הכריתה, נזדעק אותו חסיד ואמר תוך כדי שהוא מראה על אזניו, אזניים אלו שמעו מפי רבינו הקדוש ה'ינוקא' זי"ע, ש'ואלט איך, זאלט איך' זה אפיקורסות גמורה (פירוש, אם האדם אומר אם הייתי עושה כך וכך, היה נמנע מאתי דבר פלוני, וכיו"ב - הרי זו אפיקורסות גמורה), כי אינו מאמין שהכל משמים בא. ואמר ר' לייב'קע, בספרי רפואתם הם יכולים לכתוב שרגל כעין זו אינה צריכה כריתה, אך רגל זאת וודאי היתה צריכה כריתה, וראיה לכך, שהרי כרתו אותה, מכאן שכך ציווה הבורא יתברך.

ו. סח לי רב אחד מעי"ת נ"י יצ"ו, כי מדרך העולם בבואם לאכול איזה דבר מאכל יעינו ויחקרו אחר ההשגחה, כלומר, מי הרב המכשיר ומה כשרות המאכל. לא פחות מזה על האדם לעיין ולהתבונן כשבא לאכול את לבו, היינו, לאכול את עצמו מתוך כעס וזעם על מצבו, או על פלוני שעשה לו כך, איש זה קלקל לו השידוך, ורעהו הזיק לו הפרנסה וכו' וכיו"ב... והדבר עולה לו בבריאות גופו ונפשו, יעיין קודם לכן בהשגחה פרטית - שהקב"ה משגיח על פרט הנעשה בעולם והכל מאתו לטובת האדם, וירווח לו...

מן הבאר

הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (הובא באמרי פנחס ח"א שער אמת ואמונה אות מב) היה אומר על מאמרם ז"ל (עי' נדרים ט:) 'רשעים מלאים חרטות', ולכאורה צריך ביאור, דאם הם מלאים בחרטה על מעשיהם הרעים הרי אינם 'רשעים', אלא בעלי תשובה. וביאר שהכוונה היא לזמן שאירע להם איזה הפסד, הצדיק מאמין כי מה שאירע לו אינו אלא מן השמים... אבל ה'רשעים' מלאים חרטות, ותמיד יאמרו אוי לי שעשיתי כך וכך שמזה נסתבב לי ההפסד...

וכבר פירשו בדרך צחות בלשון שאנו אומרים בזמירות לליל שב"ק (זמר מה ידיות) 'מחבלי משיח יוצלו לרווחה, פדותנו תצמיח ונס יגון אנחה', כי 'חבלי משיח' רומז לכל אותם חבלים שרגילים הבריות לאומרם, 'חבל' שעשיתי כך וכך, חבל שלא עשיתי, חבל שאמרתי, חבל שהלכתי וכהנה וכהנה כיו"ב. כל אותם 'חבלים' הם מחבלי משיח ומטשטוש האמונה, אם אך יזריח בקרבו אור האמונה יינצל מהם לרווחה, ונס יגון ואנחה, כי תמיד יהא שרוי בשמחה.

ה'שליחות' היא נקראת ענווה (עיי"ש בהערות לתוספת מ"מ), וזהו שאמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה החריבה את ביתנו, שאף שעפ"י אמת טעה רבי זכריה בטענותיו, אך הקב"ה השיב חכמים אחר כך כדי להביא את הדבר לתכליתו כפי רצונו יתב"ש.

(עשין סימן יז) וז"ל, מצות עשה לצדק את הדין על כל מה שיארע לו, שנאמר 'וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך', דרשתי העשה הזה לרבים וכו', אם לא יבוא עניינו של אדם בטוב וכו' מצות עשה לחשב בלבו כי לטובתו נשתנו עניניו.

ובזאת פירש הגה"ק רבינו חיים ויטאל זי"ע (לקושי תורה)

במאמר הכתוב בפרשתן (ח א) 'ויענך וירעיבך

בפרשתן (ח ה), 'וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך', כתב הסמ"ג למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי

כאשר ייסר איש את בנו - לטב עבד

ז. סיפר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לתלמידיו, פעם אחת בעת שהייתי אצל הרופא אמרתי לו 'יש לי יסורים', וראיתי שהרופא אינו מבין כוונתי עד שאמרתי לו יש לי כאבים. והתבוננתי באותה שעה והבנתי, כי הביטוי יסורים שייך רק אצל ישראל קדושים, שהמה יודעים ומאמינים כי כל כאב אינו אלא שלוחו הנאמן של אבינו אב הרחמן ה' אלוקיך מייסרך', שבעקבות כך יתעורר האדם לפשפש במעשיו ולשוב בתשובה, ואילו אצל שאר גויי הארצות אינם אלא כאבים גרידא ותו לא... (הובא ב'ישורון' קובץ ט"ו עמ' תס"ג).

וכבר דקדקו המדקדקים ענין נפלא, כי תיבה אחת (מני רבות) יש ב'לשון הקודש' ולה כמה משמעויות, והיא תיבת ציר, משמעותה כאב (ישעיה כא ג) ומשמעותה שליח (ציר נאמן לשולחיו, משלי כה יג), לרמוז וללמד זה על זה, ולומר לך, כי כל כאב הוא שליח שלוח משמיא, ועם אמונה זאת יזכה לפירוש השלישי של תיבת 'ציר' שהוא מלשון דלת (כמו 'הדלת תסוב על צירה', משלי כו יד), וכלומר שהכרה זאת היא היא ה'ציר' הפותח בפניו את כל השערים.

ח. בפרשתן (ח יא) 'השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך', דרש בה הגר"ח מבריסק זי"ע, השמר לך פן היינו השמר ממצב שיהיו לך ספיקות באמונה (תשובות והנהגות חלק ד עמ' תנג).

ובאילנא דחיי מובא בשם הרה"ק מוהרש"ח מקודינב זי"ע שדרש כך, השמר לך פן - אם תשמור את עצמך מספיקות באמונת הבורא ית', תשכח את ה' אלוקיך - תהיה שכיח עם הבורא ית'.

בפרשתן (י טז), 'ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד', וביאר הרה"ק 'דגל מחנה אפרים' זי"ע (בפרשתן, וכן בליקוטי דברי דוד בשם הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע) שכל קושיותיו של אדם על הנהגת ה' באים רק כל זמן שעדיין לא מל את קשיות ערפו, אך כאשר תמולו את ערלת לבבכם וערפכם - שוב לא תקשו עוד - לא יהיו לכם שאלות וקושיות, אלא תנוח דעת האדם ותשקט רוחו.

וכך היה מרגלא בפומיה דהגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע מי שמאמין אין לו קושיות, ומי שאינו מאמין לא יועילו לו תירוצים... (הובא באם לבינה פר' עקב). וכבר אמר הרה"ק מקוברין זי"ע (הובא בתורת אבות שבת אות קמא) ש'א-ל אדון על כל המעשים' הוא התירוץ לכל הקושיות...

משל אמרו לשנים שהיו אצל הרופא, והרופא דקר אותם במחט לצורך הרפואה, כמובן שלשניהם כאבה הדקירה מאד, אלא שהבדל היה ביניהם, אחד מהם עיוור היה ולא ראה מי דוקר בו ומדוע הוא עושה כן, ע"כ היה סר וזעף על כך. לאידך רעהו, שענינים פקוחות לו וראה מי הדוקר ולשם מה הוא דוקר, נתמלא שמחה על רפואתו הקרובה לבוא... והנמשל פשוט, כי אף שוודאי פעמים עוברים על האדם יסורים ושאר מיני קושי המכאיבים לאדם ביותר, אמנם מי שאינו פוקח עיניו לראות כי הכל מידי הבורא הרופא לכל ומיטיב לכל יהא סר וזעף, ויכאב לבו על היסורים, אמנם הפיקח הרואה את ה' בכל דרכיו כי הוא המכאיב לו לתועלתו ולישועתו השלימה יתמלא שמחה ויודה וישבח לבוראו על כל החסד שגמל עמו.

ט. הגה"צ רבי אליהו לאפייאן זצ"ל נשא משלו, לאדם שהגיע לפני ארמון מפואר, כולו אומר כבוד והדר, ומסביבו גן פורח ומלכלב מלא באילנות טובות ובפרחים צבעוניים המפיצים ריח טוב ומשכר למרחק ומשיבים דעתו של אדם, ונכנס בשערי הארמון לשזוף עינו מקרוב במראות הנפלאים האלו, והנה לתדהמתו הוא רואה בתוך הארמון בוקה ומבולקה, רהיטים שלא במקומם, כסאות מונחים על השולחן ראשם למטה ורגליהם למעלה... והשתומם עד מאוד לפשר המחזה המוזר, ותמה מאוד, האם נשתבשה דעתו של 'בעל הבירה' שהחליט להרוס במו ידיו את יופי

על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, כי הנה המן היה מאכל רוחני חשוב (לא כסתם מאכל גשמי), עד שאמרו בגמרא (יומא עה:) שהוא 'לחם שמלאכי השרת אוכלין' (במדבר כא ה). וטעם הדבר הוא כמפורש בכתוב 'אשר

הארמון... עד שאמרו לו, כלום אינך רואה שעושים עכשיו 'שיפוצים', מתקנים את הבית ומסיידים את הכתלים... המתן זמן מה עד שיגמרו לתקן כל הצריך תיקון, אז יעמידו את כל כלי הבית והרהיטים על מכונם ועל תילם לשם ולתפארת ולתהילה. והנמשל הוא לזמן הזה, כשאנו רואים שבעוה"ר בית המקדש חרב, ישראל בין האומות, והכל 'הפוך' שלא במקומו... אך באמת הכל הוא כ'הכנה' להביא את העולם לידי תיקון הגמור והשלם. וזהו שאנו אומרים בתפילת 'עלינו לשבח' – 'ועל כן נקוה לך ה' אלוקינו לראות מהרה בתפארת עוזך', שאנו מקווים ומצפים שיבנה בית המקדש ונראה בתפארת עוזך, כי כל הגלות ו'הירידה' היא לצורך עליה – לתקן עולם במלכות ש-ד-י ('שביבי לב', לב אליהו עמ' שיא).

כיוצא בדבר ייאמר לעניין 'הגלות הפרטית', כאשר מרגיש האדם 'חורבן הבית' רח"ל, הכל 'הפוך' בלי סדר... ובמר ליבו צועק געוואלד... מה 'נעשה' פה... אך האמת היא כי 'לטובתנו נשתנו עניינינו', אין זה כי אם הכנה ל'תיקון' הגמור, ואז יראה את ה'יופי' הבהק למרחוק...

י. מעשה היה לפני כמאה שנה, באשה אחת שהיתה דרה בעי"ת וויליאמסבורג יצ"ו, והייתה שרויה בעוני גדול ומחפיר, ויהי היום חלה בנה יקירה והוזקה לקחת אותו לרופא, פשפשה אחר הפרוטות האחרונות שהיו בביתה, ובקושי גדול הצליחה להשיג תשלומי שכר הרופא, הלה בדק את הבן ומצא את סיבת המחלה, ורשם לה 'רעצעפט' (מרשם) ובו סממני רפואה, משעמדה לפני הרוקח נודע לה שתרופה זו דמיה יקרים ביותר, החלה האשה להתחנן ולדבר על ליבו של הרוקח שיעניק לה את הרפואה בחינם, ובקשה ממנו, אנא, רחם עלי ועל בני שנפשו תלויה בתרופה זו, כי פיקוח נפש יש בדבר, ואין בידי אפילו שוה פרוטה, אך כל תחנוניה ודמעותיה לא הצליחו להבקיע את לבו הערל, עד שבאטימות לבו הציע לפניה לתת לה את התרופה בתנאי שתתחייב לנקות את בית המרקחת מדי לילה בלילה במשך שנתיים וחצי... בלית ברירה אחרת הסכימה האשה לכך, כשהמוכר עורך עמה שטר 'כתוב וחתום' על התחייבותה לעמוד לשרת בכל לילה בניקוי החנות, ובלב שותת דם חתמה ושעבדה עצמה לעבודת פרך זו.

בדרכה לביתה שבוויליאמסבורג נאלצה לעבור דרך שכונת הגויים, ולפתע התנפל עליה 'שחור' וביקש לשדוד אותה, לעומתו זעקה האשה שנייחנה לנפשה כי אין בידה משאת מאומה, אך הלה לא שמע לזעקותיה ונטל את ה'שק' שבידה ברצותו למצוא בו כסף או תכשיטים, והנה נתקלו עיניו בבקבוק היקר – שבו היה משקה המרפא, והיה נדמה בעיניו שזהו בקבוק המכיל 'טיפה המרה' (אלכוהול) ומשקה משובח ורצה 'לטעום' הימנו, אמרה לו האשה אין זה 'משקה' אלא תרופה, והנח לי להביאה אל בני המוטל במיטתו, אך ה'שחור' לא האמין לה, פתח את הבקבוק והחל לשתות... וכשהרגיש את טעם התרופה בפיו קצף עד מאוד וירק עליה את כל מה ששתה, ובחמתו הרבה נטל את הבקבוק ונפצו על הארץ לשברי שברים.

באותה שעה חשך עולמה, כי לא די בכך שהתחייבה לעבוד כל לילה לשנתיים וחצי, הרי עתה גם אין בידה את התרופה שמסרה נפשה להשיגה, ובפחי נפש שבה על עקבותיה וחזרה לבית המרקחת, סיפרה לרוקח דברים כהויתן ובקשה ממנו את ה'נייר' בו נכתב ה'הסכם' שביניהם, הרוקח שחשב שהיא חוזרת בה, גער בה, לא יועיל לך מאומה, אף אם נשבר הבקבוק ההתחייבות במקומה עומדת, הסבירה לו האשה שברצונה להתחייב לעוד שנתיים ומחצה, העיקר שתקבל לידה בקבוק נוסף מאותו משקה 'מחיה מתים'... אדהכי והכי, הבחין הרוקח כי צבע המשקה שנתן לה מתחילה – והוא שפוף ועומד כעת על בגדי האשה אינו דומה לצבע של התרופה הנכונה, והבין שבמקום לתת לה את התרופה הנדרשת נתן לה רעל וסם המות, אשר אם היתה משקה ממנו את בנה היה נגזר דינו מיד ל... מיהר לבקש ממנה את השטר וקרעו לגזרים, גם הוסיף לתת לה את התרופה הנכונה בחינם אין כסף, בלבד שלא תגלה לאיש בעולם את אשר אירע עמה, ולא תתבע אותו לשלטונות...

ונתברר כי אותו 'הסתר שבתוך הסתר' ששדד ממנה הכושי את בקבוק התרופה ושברו, ולא עוד אלא שירק עליה את שיירי המשקה אשר בפיו, לא היה אלא לטובתה, להציל את בנה מאותו סם המוות (וע"י יריקתו ראה הרוקח את צבע המשקה שהכתים את בגדיה), ולתת בידה את ה'תרופה' הנכונה מבלי שתצטרך לשלם אפילו פרוטה אחת, ולהציל אותה מכל שנות העבדות...

שבעיניך 'לחם' הוא הדבר הטוב, מ"מ דע כי לא ממנו 'חיות' האדם ועיקר טובתו, אלא על כל מוצא פי ה' יחיה האדם - כל מה שגזור השי"ת, הן רע והן טוב, יחיה האדם יותר ממנו" [ר"ל, שעיקר חיות האדם היא מכל מה שגזור עליו ה', ורק ממנו מקור חיותו, ואותה 'רעה' שבאה עליו היא הטובה הגמורה עבורו הרבה יותר מאשר אם היתה מגיעה אליו מה שנדמה לו שהיא טובה עבורו]².

עוד בהאי עניינא עלינו להביא מה שאמרו חז"ל (מדרש הגדול) לפרש את המקרא האמור בריש פרשתן (ו) 'והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם' וגו' וז"ל, אמר רבי שמואל, אין משפטים אלא יסורין, וכך אמר משה לישראל, בְּנֵי, כשהקב"ה מביא עליכם יסורין אל תבעטו בהם וכו' (אלא) קבלו אותן בשמחה, שהן מצילין אתכם מדינה של גיהנום³, שנאמר ושמרתם - שמרו פיהם מלבעוט בהן. עכ"ל.

לא ידעת ולא ידעון אבותיך' - כי מדרך העולם להיות חביב יותר מאכל שהורגל בו, ואם יביאו לפניו מאכל אחר אף שהוא יותר חשוב, אינו חביב עליו לפי שלא הורגל בו (ומה גם להיותו רוחני, והחומר אינו חפץ כי אם במאכל גשמי), ובא הכתוב ללמד לאדם, הנה בעיניך נראה שמאכלים ערבים שהורגלת בהם עד עתה (מאכל גשמי) הם הטוב, ואילו המן אינו אלא רע ולחם קלוקל, עיני ורעבון, אבל האמת ברורה ופשוטה להיפך, כי המן הוא הטוב והמשובח ואילו מאכל גשמי אינו כ"כ טוב כמוהו.

ומבאן תלמד לכל תהלוכות החיים בעת 'צרה' ח"ו, כי אין האדם יודע מה טוב ומה רע, אם בעיניך נראה שהוא 'רע', דע שבאמת אם הקב"ה הביא עליך את 'הרעה' אינה אלא לטובה, ורק לקוצר דעתך נדמה לך ש'המן' הוא 'לחם הקלוקל'. וזהו שסיים הכתוב למען הודיעך כי לא הלחם לבדו יחיה האדם - אף

יא. כתב ב'חובות הלבבות' (שער הבחינה פ"ה) וז"ל, וכבר נאמר, כי חבורה אחת מעוברי דרכים לנה סמוך לכותל, ובא כלב ועשה צרכיו על אחד מהם, ונעור משנתו ומיהר עצמו לרחוץ מן הזוהמא - כשהוא מלא טענות כרימון מדוע דווקא לי אירע כזאת, אמנם כשהרחיק משם נפל הכותל על חבריו וימותו כולם ורק הוא ניצל, עכ"ל. נמצא שכשחזר למקומו להמשיך בשינתו וראה את נפילת הכותל כבר רבתה שמחתו שדווקא לו אירע הדבר, שעל ידי זה ניצול ממות לחיים, והבין היטב שאותו מוצא פי ה' וגזירת עליון - היא השלכת הזוהמא, רק על ידה יחיה. יב. ופעמים, כל ענין הקושי הוא בכדי שיזכור שאין בידו לעזור לעצמו, והכל רק מאת הבורא שהוא הנותן כח לעשות חיל, וזוהי טובתו הגמורה. דהנה כתיב בפרשתן (ח יב-יד) 'פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת... ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך', נוראות כתב המאירי (חיבור התשובה א א) וז"ל, ר"ל כי ברבות טובתך עד בלי די, יגבה לבך ותחזיק עצמך כבלתי חסר דבר, וכבלתי היותך צריך להשגחתו ית', מצד העדר ממך סבה תחריד אותך ולא נמצא בך דבר שתצטרך להתפלל עליו כי הכל נתן ה' אליך לך, וזה ודאי שורש וסבה להשאיר האדם נשכח על מה שראוי לזכרו.

וכה היה אומר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע, מיר האבן זייער ליב (אנו אוהבים מאוד) שאברך נושע בכן או בבת תיכף לתקופת השנה לאחר נישואיו, שהרי מדרכו של עולם, בעת שחסר לו לחם או דבר אחר בביתו מיד ירוץ לבית חמיו לקחת משם די מחסורו אשר יחסר לו... אכן לאחר שכבר זכה בברכת הבנים כבר אינו ממחר כל כך לרוץ אל ה'שווער' (חמיו) כי כבר אינו 'בן חורין' שהרי תינוק תלוי בו, פעמים שחושש לצאת עמו מפני הצינה ופעמים מפני החמה, ומכיון שאין לו למי לפנות, הנו מוכרח לתלות עיניו למרום ולבקש מאביו שבשמים שיזמין לו צרכיו, ואין טוב לו לאדם מאשר להיות תלוי במי שאמר והיה העולם.

יג. מעשה היה בימי רבינו האר"י הק' זי"ע, איש יהודי שנוות ביתו היתה בעלת מידות רעות עד מאד, והייתה מצערת אותו נוראות, בצערו הלך האיש אל האריז"ל, והוא גילה לו 'מכבשי דרחמנא' שבגלגול הקודם היה להיפך שהוא ציער אותה, ולכן עכשיו כל פעם שהיא מצערת אותו הרי זה כפרה גדולה עבורו, ומצילתו מגיהנום קשה, כל צער וצער מנקה ומנכה עוד ועוד מעונשי הגהינום. כשהבין האיש את הטובה וה'תיקון' שבדבר החל לשמוח מאד על כל עינוי וסבל שהיה לו מידה, ונהפך לו מ'מוצא אני את האשה מר ממות' ל'מוצא שלל רב'... עד שהרגיש בלבו 'הכרת הטוב' גדולה על שהיא מזככת אותו, ושהיא נבחרה משמיא להיות השליח הטוב לתקן אותו, והחל להעניק לה מתנות על העבודה הנפלאה שהיא עושה בשבילו.

כמו הדבר המאוס שאין אדם רוצה בו כלל, אלא קצפת עלינו, ומי שקוצץ חוזר ומתרצה, עב"ל. כלומר, שעצם ה'קצץ' מורה שהקב"ה מחבב אותנו ואוהב אותנו, אשר על כן מוכיח ומייסר להחזירנו לדרך הישר והטוב, כי אם היה מואס בנו ח"ו - היה מניחנו לעשות ככל העולה על הלב לפי עצת היצר, בדבר שאין בו חפץ כלל"י...

ובך ביאר 'רבינו יונה' (ברכות כב: מדה"ר) הטעם שסיים ירמיה את מגילת 'איכה' באומרו 'כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאוד', ולכאורה קשה, היאך סיים בתוכחה ובדבר שאינו טוב, והרי קי"ל (רמ"א א"ח קלח א) שיש לסיים בדבר טוב וניחומים.

ומבאר בזה"ל (בתוספת קצת ביאור), מאי דכתיב כי אם מאוס מאסתנו אינה תוכחה, [אלא] שכך ר"ל, וכי מאוס מאסתנו [בתמיה, והלא] קצפת עלינו, כלומר לא היתה השנאה כ"כ שלא תשוב אלינו ותמאוס אותנו

כי אם ליראה - ענייני יראת שמים, ו'שכר טוב' ליראי בפרשתן (י"ב טו), 'ועתה' ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך, כי אם ליראה" את ה' אלוקיך"י.

והיא היתה עומדת ומשתוממת מה אירע... והפצירה בו שיגלה את הסוד ולא אבה, עד שהפצירה עוד ועוד, וסיפר שהיה אצל האריז"ל והוא גילה לו את כל ה'סוד'. אך היא ברוע מידותיה אמרה, וכי אכן אנכי אעזור לך להינצל מהגיהנום... לא ולא... וחדלה מלצער ולענותו בכדי ש'יזכה' לעונשי הגיהנום בעולם הבא. מיהר האיש אל האריז"ל, ובכה לפניו רבי קדוש, פסקו העיניים, מי יצילני מעתה מדינה של גיהנום... ענה לו האריז"ל, כבר השגת את הכפרה, ומעתה יהיו לך אך ורק חיים טובים.

שמא תאמר, היאך הזדמנו שני המאורעות בדיוק בבת אחת, בדיוק באותו הזמן שקיבלה על עצמה להפסיק לצער בכדי שישמר לו העונש אז נשלם זמן התיקון... (ואילו לא היתה מחליטה כך וכי לא היה נשלם התיקון), תשובתו, כי אמרו חז"ל (ברכות סב.) 'סמא דיסורי קבילי', פירוש, שקבלת הייסורים באהבה ושמחה הוא סם המרפא לייסורים, והם כלים ממילא והולכים מאליהם [וכמו שהאריך בזה רבינו ה'אור החיים' הק' זי"ע (בראשית מו ז), 'עיי"ש'], על כן כפי מה שהתחזק באמונתו שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד וייסורים אלו הם הם תיקון וטובה עצומה עבורו עד שקיבל את 'הדין' בשלמות ובשמחה בזה הפך את כל הדינים לטובה, וממילא כבר לא היתה צריכה להמשיך לצער, על כן סיבבו מן השמים שתחדל מהנהגתה הרעה.

ולמדנו לימוד עצום ונפלא, אם יש לך 'שונא' (מ'בית' או מבחוץ) שיורד לחייך, אף שאין לנו את האריז"ל שיגלה לנו שורשי הנשמה ומה היה בגלגולים קודמים, אכן הקב"ה הוא שגילה לנו בתורתו במה שאמרו כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, א. אותו צער וסבל אינו מיד השונא אלא כל דעביד רחמנא, הקב"ה הוא שעשה ועושה ויעשה לכל המעשים. ב. לטב עביד - אין זה אלא לתיקון נפשך, על כן קבל על עצמך את כל ה'פעקל' (חבילת הקושי) באהבה, וכאשר תקבלנה באהבה ממילא פקע שעבודיה, והכל יתבטל בעזהשי"ת.

יד. משל למה הדבר דומה, לאחד שנתגלה בגופו מחלה קשה רח"ל, שכל זמן אשר הרופא מזהירו לבל יאכל מאכל פלוני ופלוני, ואף מודיע לו שעליו לעבור סדרת טיפולים קשים לגוף ולנפש הרי זה מוכיח שעדיין יש תקווה... אך אם הרופא 'מבשר' לו שיכול לעשות כטוב בעיניו ולהלך היכן שיחפוץ בתקופה הקרובה אין לך ראייה גדולה מזו על מצבו הנואש... כך כל זמן שהקב"ה מייסר את בני ישראל הרי מורה בעליל שלא נתייאש מהם ח"ו... טו. כבר אמר אחד הצדיקים, שכמו שיש סגולה לפרנסה הידועה בשער בת רבים של הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע לקרוא ביום שלישי פרשת בשלח את 'פרשת המן' הכתובה באותה פרשה, כמו כן סגולה גדולה לקרוא את 'פרשת היראה' ביום שלישי פרשת עקב, בכדי לזכות להגיע לידי יראת שמים.

באמת אמרו שאין הדברים אמורים דווקא על יום שלישי פרשת עקב, אלא בכל עת מצוא 'סגולה' גדולה לזכות להשרשת יראת שמים בלבו - לקרוא פרשת היראה שניים מקרא ואחד תרגום, כלומר שיקרא מקראי קודש אלו ויחזור לקרוא אותם בכדי שיכנסו לתוך הלב, ויתרגם אותם לפי עניינם...

הרה"ק רבי אליעזר מביקסאהד זי"ע (שם אליעזר ח"א, אבות פרק ג') רמז על זה בדברי התנא עקביא בן מהללאל (אבות ג א) 'הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה', שכוונת התנא לומר שיסתכל האדם בשלשה היינו בפרשה השלישית שבחומש דברים, שבה כתוב פרשת היראה - 'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה', ועל ידי זה אי אתה בא לידי עבירה.

טז. על של 'עתה' באנו, כי הגם ש'יראת שמים' צריכה חיזוק תמיד, אך חיזוק יתירה נדרש בימים אלו ימי 'בין הזמנים' וימי ה'חופש'... סיפר הגה"צ רבי יעקב גאלינסקי זצ"ל, ממה שהיה בימי בחרותו כאשר למד בישיבת נוברדרדוק, והימים ערב ה'מלחמה' הגדולה. ריח המלחמה כבר נישא באויר, וגם קושי כלכלי נורא שרר בכל מקום, הנהלת הישיבה קבעו כעין הסכם עם בעל מאפייה (בעקעריי) יהודי שבכל עת שיחסר לחם לבני הישיבה הוא יספק 'לחם לאכול' לתלמידים, ואכן, באחד ימים הוצרכו ללכת לבית האופה לקחת לחם, אלא שדא עקא, הכל רעדו מפחד וחששו לצאת לרחובה של עיר, הישיבה היתה ברחוב ראשי, והיה נצרך לעבור את כל הרחוב הראשי ומשם להכנס לרחוב קטן שבו שכנה המאפייה, ברוב רעבונם שכנעו החברים את רבי יעקב שיצא כ'שליח' שלהם לבית האופה, מאחר שהוא נמוך קומה, ופחות יבחינו בו הגויים העוברים ושבים.

בלית ברירה יצא רבי יעקב לרחוב העיר, והנה לנגד עיניו המון העם, כל הככר מלאה בפולישע גויים (פולניים), ושאל מה אירע היום, וכי יש איזו הפגנה, מיד היסו והשתיקו אותו, כי הנה ה'רשע' ימ"ש הכריז כי מדינתו דייטשלאנד (גרמניה) דורשת מממשלת פולין שישבו לידם את העיר 'דאנציג' שהיתה בעבר שייכת אליהם, כי דאנציג היא עיר נמל חשובה (ועדיין היתה מוקפת בדייטשלאנד מכל סביבותיה), ועתה נאסף העם בראשות נשיא מדינת פולין, לשמוע את 'תשובת' הנשיא על כך, רבי יעקב לא העיז ללכת משם על אף שחשש על נפשו, כי יותר חשש לעזוב את המקום כדי שלא יהיה נחשב בזה כמורד בנשיא.

מה היו דברי הנשיא, הוא דיבר קצרות וברורות, וכה אמר, ער זאגט (הוא הרשע אומר) שהוא רוצה את דאנציג, ואם אכן היה רוצה את 'דאנציג' הייתי מחזיר אותה, למען תשקוט הארץ ולא תפרוץ מלחמה, אבל מאחר שאנו יודעים שאינו רוצה את דאנציג אלא את ווארשא, והרי ווארשא היא עיר הבירה, ועליה נלחם עד טיפת דם האחרונה, ואם כך הוא על ווארשא, באותה מסירות נפש אנו נלחם גם על דאנציג... כי אם נכנע ונשיב את דאנציג יחזרו וידרשו עוד ועוד, עד שיגיעו אל עיר הבירה ווארשא, על כן אין מנוס אלא לעמוד כנגדם ולהילחם בהם, הקהל התפזר והכל הבינו כי היתה כאן כעת הכרזת מלחמה, וכמובן שהכל נסגר כולל המאפייה.

רבי יעקב חזר לישיבה בידיים ריקות, הבחורים שרעבו עד מאד ללחם הקיפוהו מכל צד, היכן הלחם, להיכן נעלמת זמן רב כל כך... אמר להם ר"י, הלכתי לשמוע א מוסר שמועס (שיחת מוסר) מפ"י הנשיא, והללו לא הבינו על מה הוא סח, עד שהסביר להם את המצב לאשורו. וגם הסביר להם מהו המוסר שמועס שלמד, כי היצר הרע גם כן 'מדבר' על דאנציג ורוצה את ווארשא, כלומר שאינו בא לומר לנו, אל תלמד אל תתפלל, ואינו מבקש אלא פתח קטן, עבור על גדר וסייג קל, תוכל להקל בענין פלוני, וכוונתו שמשם תיפתח לו הדרך להפיל את האדם לגמרי. וכן בענין 'בין הזמנים', היצר אומר לאדם, כל השנה אתה נוהג כך וכך, עתה, הבט קצת (ראיית איסור), דבר קצת (לה"ר), דע לך שאין היצר מתכוון לזה, אלא הוא רוצה לכבוש את 'עיר הבירה' ממך, לא רק את ערי הספר, לא רק לראיה אחת כוונתו, לקולא אחת, אלא כוונתו לכל השנה, לקחת ממך בסוף דבר את כל האידישקייט שבך. וצריך להיות 'חכם הרואה את הנולד' לעמוד על המשמר בכל הכח שלא לתת 'פתח' ליצר שיוכל להיכנס בו שעי"ז יוכל להפילו לגמרי, ואם יתאמץ עתה 'מעט' ימנע מעצמו מלחמה קשה הרבה יותר בהמשך.

מן הבאר

אל יאמר אדם 'אטו יראה מילתא זוטרתא', דרך היראה היא 'דרך רחוקה' עבורי, כי כן מדויק בלשון הפסוק 'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך', 'ממך' לא נאמר אלא 'מעמך', לומר לך, שבכל יהודי חבויה וטמונה 'יראת שמים', ואין הקב"ה דורש ומבקש מהאדם כי אם את היראת שמים אשר נמצאת זה מכבר בקרבנו - כי קרוב אליך הדבר מאד, אין לו אלא להוציאה מן הכוח אל הפועל (עיי' 'תוספת ברכה' לבעל 'ערוך השולחן' פר' עקב, ועוד).

יז. מעיקרי 'יראת שמים' היא שמירת האדם את עצמו בקדושה וטהרה. ובכלל זה שמירת העיניים, וכבר אמרו צדיקים כי יראה אותיות ראייה, שהיא ה'שער' והמפתח לכל ענייני הקדושה.

וכן רמז הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע בקרא בריש פרשתן 'והיה עקב תשמעון', ואמר שעק"ב הוא ראשי תיבות, א'ות ב'רית ק'ודש, וידוע ביאורו של הרה"ק מקאברין זי"ע מדוע רמזו באות ע' תחת האות א', כי מידה זו אינה בנמצא רק במי שמוסר את ה'עיניו' ל'אלופ"ו' של עולם, כי הפתח הוא בשמירת עיניים, שהרי 'עין רואה ולב

וביאר הרה"ק רבי ברוך ממעוז'בוז' זי"ע, כי הנה מצאנו בהלכות שומרים (עי' ב"מ צד:) כי 'ארבעה שומרים' המה, שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר, חמור דינו של ה'שואל' יותר מכל השומרים, שהוא מתחייב בשמירה מעולה ביותר, ומדוע, הואיל וכל הנאה שלו (שאינו משלם כלום בעד החפץ ורשאי להשתמש בו), ולכך הנו מחויב אפילו

באונסים. כיו"ב, ועתה ישראל מה ה' אלוקיך 'שואל' מעמך - היאך יהיה הקב"ה כשואל לנבי האדם, כי אם ליראה את ה', על ידי יראת שמים נחשב הבורא ל'שואל' ומתחייב לשמור אותנו מכל רע, מכל היוזק והפסד אפילו מאונסים, והיינו טעמא 'כי כל הנאה שלו', שזהו הנחת רוח הגדולה ביותר שיש לפני המקום ב"ה

חומד וכלי מעשה גומרים', אמור מעתה, אם ישמור על עיניו ממילא יישמר כל האדם בקדושה (אמרות משה פר' עקב). בספר 'חידושי רבי יהושע דוד' (להגאון רי"ד רוזנפלד זצ"ל מתלמידי הח"ח) מובא בהקדמה של המו"ל, שמענו מהגאון רבי שמואל וואזנער שליט"א (זצוק"ל) מה ששמע מרבי יהושע דוד עצמו, שבאחת מנסיעותיו מראדין לביתו אשר בווארשא, כשנכנס ליטול ברכת פרידה מרבו ה'חפץ חיים', אמר הח"ח בזה"ל זיין אין ווארשא און נישט גיין אין ווארשא איז א קרן לעולם הבא (להיות בווארשא ולא ללכת ברחובות העיר של ווארשא, הרי זה קנין 'קרן לעולם הבא'). ועיי' ב'דרשות שבט הלוי' (עמ' מ) וז"ל, שמעתי מאחד מחברי ששמע מפ"ק של הגה"צ בעל החפץ חיים זי"ע, שאמר לו גם כשמונע עצמו פעם אחת ללכת ברחוב בעיר גדולה נעשה מזה קרן לעוה"ב. דרוש דרש הגה"צ רבי יצחק דוב קאפלמאן זצ"ל ראש ישיבת לוצערן שבשוויץ, כי הנה אונקלוס תרגם את 'לא תנאף' - 'לא תגוף', ללמד כי הכוונה היא להזהיר שלא ללכת אחר ה'גוף'...

יח. הנה האיש הירא את דבר ה' נזהר עד מאוד מלהתקרב ל'חבר רע' פן יביאנו ח"ו לידי מכשול או שמא יצנן ויקרר אותו מלירא את ה' הנכבד והנורא, ואם הדברים אמורים תמיד בכל יום ובכל עת ובכל שעה, הרי ביותר צריך זהירות בימי 'בין הזמנים' בהם המכשול מצוי.

עובדא נוראה סיפר הרה"ח ר' יוסף קנאבליך ז"ל (מתל אביב), שהוא עצמו היה עד לה, שפעם נכנס אחד מהחסידים ותינה את צערו לפני הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע על בנו יקירו שהיה מכבד מתמיד גדול ומדקדק על קלה כבחמורה, ובעת האחרונה חל שינוי אצלו והתקרר מיראת שמים שלו, ואף הפסיק להבין את לימודיו, וירד מטה מטה. ענהו הרה"ק, בדוק נא מי הם חבריו של בנך, בירר האב אודות החברים ולא מצא בהם שום דופי, ואף ראש הישיבה של בנו אמר כן, חזר האב אל הרה"ק עם תשובת ראש הישיבה, אך הרה"ק לא הרפה והורה לו לבדוק שוב בבדיקה אחר בדיקה, ואכן לבסוף גילה האב שיש לבנו 'חבר רע' שנראה בחיצוניותו כבן טובים אך בפנימיותו הוא רקוב לגמרי, חזר האב אל הרה"ק ובישר לו את אשר העלה בידו, ואכן הפרידו בין החברים ועלה הבן על דרך המלך, וחזר לעסוק בתורה ובהתמדה מתוך יראת שמים כדאשתקד.

אז נענה הרה"ק ואמר, הנה פעמיים כופלים בתפילת שחרית את הבקשה שננצל מחבר רע, הן ב'ויהי רצון' והרחיקני... מאדם רע ומחבר רע והן ביהי רצון שלאחר מכן שתצילני... מאדם רע מחבר רע, ומדוע כופלים להתפלל על זה מיד בקומו בבוקר ד' פעמים אלא כי אכן, על 'חבר טוב' צריכים להתחנן רבות מבלי הפסק.

מין הבאר

כה אמר הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע כי הנה המן הרשע צורר היהודים אמר וכל זה איננו שוה לי, ודע כי תיבות הללו עולים בגימטריא חבר רע (480), כי היצר (המן) אומר, כל הכוחות שהנני משקיע להחטיא ולהוריד את האדם מדרכי הישר אינם שווים לי - אין כוחם גדול כמו הכח שיש בידי להחריב אותו ולהוליכו לשאול תחתית על ידי השפעת חבר רע.

איתא בשלה"ק זי"ע (של"ה יומא, דרך חיים נז), ש'חבר' נקרא בשינוי אותיות ג"כ, וזהו סדרו אם הוא בחר, כלומר אדם 'נבחר' וטוב, אזי חבר, היה חבר עמו, אך באם הוא חרב והוא הולך בדרכי עקלקלות אזי ברח ממנו בכל כוחך.

מעשה בבחור שלמד בישיבתו של הרה"ק בעל ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע שהחל להתרועע עם חברים מפוקפקים ומצבו הרוחני החל מתדרדר מטה מטה... קרא לו הרבי ושאלו, האם ידעת מה פירוש תיבת ותמגר (שבברכת 'ולמלשינים'), לא ידע הבחור פירוש המלות, אמר לו הרבי, אף אני לא ידעתי פירושה של תיבה, אבל זאת אדע, כי איננו 'מריח'

לך', כלומר אינו שואל ממך דבר זה כי אם לטוב לך להנאתך ולהרבות לך שבר, עב"ל. וכלומר, שכל תכלית 'הבקשה' והציווי על יראת שמים אינו אלא 'להנאתך' - בכדי שיוכל הקב"ה להרבות שכרך, וחבלי המחזיק את הברכה הוא יראת שמים².

כשאיש יהודי מתגבר ביראת שמים, ועל 'הנאה' זו כביכול הוא מתחייב אפילו באונסים, כלומר לשמור שלא יבוא האדם לידי נזק ולא צער לא הפסד ולא קושי מכל סוג ואופן שהוא (הובא בשמו במאמרי קודש למהר"ש מבעלזא זי"ע).

שואל מעמך - לשאול ולבקש ולהתפלל לזכות ליראת שמים בפרשתן (י יב), 'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך, וביאר הרה"ק ה'ברית אברהם' מואלזיץ זי"ע, כי תיבת 'שואל' נדרשת לפניה ולאחריה, והכי קאמר, מה ה' אלוקיך שואל - שתהיה שואל מעמך, שתהיה מבקש ומתחנן מלפניו יתברך 'יחד לבבי ליראה את שמך' יא, עמוד

ולא זו בלבד שישמרהו הבורא מכל רע, אלא יוסיף להשפיע עליו כל טוב³, וכמו שביארו ב'דעת זקנים' מבעלי התוס' את לשון הכתוב 'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך' וגו', וכבר הקשו בגמ' (ברכות לג:): 'אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא', וביארו בזה"ל, ויש לומר דאקרא דלבתריה קאי 'לשמור את מצות ה' וגו' לטוב

טוב, כי התבוננתי על שכניו וידידיו וראיתי שכולם מינים רעים הם - לפניו תעקר ותשבר ולאחריו ותכלם ותשפילים, ה"י מכל אלו... ובזאת רמז לבחור שימהר לעקור ולשבר את 'קשריו' עם כל אלו הידידים.

יט. פעם ביקש איש יהודי מהרה"ק רי"א מסקולען זי"ע סגולה לפרנסה, נתן בו הרבי את עיניו וראה שהוא צריך 'חיזוק' גדול בענייני ירא'ש, ונענה אליו שיאמר בכל יום 'פרשת היראה', סברו הסובבים שמא לא הבין הרבי היטב מה שאמרו לו, או שמא נתחלף לו פרשת היראה בפרשת המן, על כן חזרו ואמרו, רבי השאלה היתה על הפרנסה לא על היראה, אמר להם, הנה כתיב (תהלים קיא ה) 'טרף נתן ליראיו', מעתה מצינו 'סגולה' פשוטה לפרנסה, לא 'עצה' או ברכה אלא 'סגולה'... האומר פרשת היראה יקנה את היראה כקנין נצח, ומכיון ש'טרף נתן ליראיו', הרי הקונה 'יראת שמים' במידה גדושה ממילא ימלא הקב"ה את ידו מידו הפתוחה והרחבה.

וכבר איתא בספר 'בעל שם טוב' (פרשת לך ג) וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה בשם רבינו סעדיה גאון, כי עיקר בריאת האדם בעוה"ז הוא לשבר מדות רעות שלו הטבעיות וכו'. ובהמשך דבריו, וזהו שאמרו חז"ל (שבת קנו.) האי מאן דאתיליד ביום ג' בשבת הוי עתיר וזנאי וכו'. וקשה הא הם שני הפכים, אם הוא זנאי ראוי להיות עני ולא עשיר, כדכתיב (משלי ו כד) 'בעד אשה זונה עד ככר לחם' (וכדאיתא בסוטה ד:). ומבאר דכיון שהיה בטבעו להיות זנאי ושיבר טבעו, עי"כ נעשה עשיר, וכדמצינו ביוסף הצדיק שע"י שנלחם ביצרו זכה ונתעשר, דיוסף הוא השליט.

הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע היה אומר, כל הברכות וההבטחות הגדולות הכתובים בפרשתן באים לאדם אך ורק אם שומר על העקב - שהוא ראשי תיבות ק'דש ע'צמך ב'מותר, שבזה יזכה האדם לירש טובה וברכה. כי בשמי שמים ההנהגה היא כביכול כמו בבנק הנהוג בעולם הזה, אפשר לאדם 'להפקיד' את כל ההנאות שנמנע האדם מהם, וממה שהתקדש במותר לו, ובשכר זה יש בידו 'למשוך' ממנו רפואות וישועות, וכל מיני השפעות הטובות בבני, חיי אריכי ומזוני רוויחי.

כ. איתא מהרה"ק ה'נועם אלימלך' זי"ע (בפרשתו), דהנה הבורא ב"ה לא ברא את עולמו רק להיטיב לברואיו, אלא שצריכים לזה כלי ראוי ומוכשר לקבל ההטבה, וכמי שרוצה לשלוח לחברו יין או דבש ואין לו כלי נאה ויפה, הרי הוא שואל מחברו כלי נאה של כסף, בו ימלא עבורו את היין והדבש וישלח לבעל הכלי. והנמשל, האדם הוא כלי לקבל, והכשרו ותיקונו של הכלי (היינו של האדם עצמו) הוא היראה ואהבה וקיום מצות ד' וחוקותיו וכל דרכיו, ובזה נעשה האדם כלי נאה ויפה, והקב"ה שואל את הכלי הזה וממלא אותו כל טוב. וזהו 'מה ד' אלוקיך שואל מעמך', רצה לומר אימתי השי"ת שואל מה שיש עמך, דהיינו הכלי שלך כדי למלא אותה שפע טובו וברכתו, כי אם ליראה... ואז יהיה כלי יפה ונאה ומוכשר לקבל וישאל ממך הכלי שלך, דהיינו את עצמך, לטוב לך כדי שייטיב לך ועל ידך יבואו טובות והשפעות לכל ישראל.

כא. אין לתאר ואין לשער עד כמה חביב לפני המקום ב"ה אותה זעקה הפורצת מליבו של יהודי הרוצה לעבוד את הבורא יתב"ש ומתחנן בכל ליבו ונפשו להינצל מציפורני היצר, וכמו שכתב הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע

על ימינייב לסמכני להצילנייב מיצר הרעי, ואז בוודאי ישמע א-ל ויענה. ובכך יתפרש גם מה שנאמר (להלן)

(שמות ד"ה ותעל) לבאר בלשון הפסוק (שמות ב כג) 'ותעל שוועתם אל האלוקים מן העבודה', וז"ל, מה שיהודי צועק לה' מעומק לבו על יצר הרע שמתגבר עליו ומבקש להמיתו חשוב ומקובל לפני הקב"ה עוד יותר מן העבודה, היינו מן העבודה עצמה. עכ"ל.

כב. וכדבריו הנודעים של רבינו ה'אור החיים הק' זי"ע על הפסוק (להלן כו ז) 'ונצעק אל ה' אלוקי אבותינו' – כאן רמז שצריך האדם להתפלל לה' בכל יום שיצילהו מיצר הרע, ואין די בתפילה בעלמא אלא בדרך של ונצעק... בצעקות וזעקות מעומקא דליבא שיחוס ה' וירחם עליו לבל ירד לבאר שחת חלילה...

ויתבאר ביותר, כי באמת אין ביד האדם להינצל מיד היצר הרע 'כי חזק הוא ממנו', וכמו שאמרו חז"ל (סוכה נב:) 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו וכו', ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ואם כן מהי התביעה על האדם שלא הצליח לעמוד בנסיונות הקשים, אלא כי אכן היה בידו כלי זיין שלא השתמש בו – היה בידו לצעוק אל ה' שיצילהו מליפול ביד היצר ושיעזרהו על דבר כבוד שמו שיוכל לשמוע בקולו ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם, וזוהי התביעה עליו מדוע באמת לא התפלל...

וכמו שאומרים משם הגה"ק החיד"א זי"ע על מה שאמרו חז"ל (סוטה ג.) 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות', שלפי זה יכול כל אדם להיפטר מן הדין בטענת אונס – נכנסה בי רוח שטות ומה היה בידי לעשות [והרי 'שוטה פטור מן המצוות'], אלא שתשובה יש בדבר, מדוע לא התפללת לפני השי"ת שלא תכנס בך אותה 'רוח שטות'... שמע מינה שאין זה כנגד רצונך כ"כ...

לתוספת ביאור נשא הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל את משלו, לאיש שמינו אותו להיות 'שומר' בבית החולים על כל החולים המאושפזים שם למשך כל הלילה, והודיעו לו, כי יש חולה אחד שאם הוא מתעורר משנתו באמצע הלילה יעשה 'תיקון חצות'... יזעק ויילל בקול נהי בכי תמרורים בקולות וברקים, עד שבגיניו יתעוררו כל שאר החולים ועי"ז יהפוך כל המקום ל'תוהו ובוהו'... על כן ישים את ליבו, שבו ברגע שיתעורר אותו חולה חובה גמורה עליו לקרוא לעזרה שיבואו עוד 'אחים' ורופאים שיטפלו בכל החולים. ויהי בחצי הלילה התעורר החולה ותהי שם צעקה גדולה... והקיצו כל החולים מתרדמתם ובקשו כולם עזרה ותרופה למכאוביהם ולייסוריהם, וירץ השומר מחולה לחולה על מנת להרגיעו להקל עליו, אך ידיו היו עמוסות בעבודה ולא הצליח לטפל בכולם... השכם בבוקר פתחו המנהלים בדרישות וחקירות לדעת מדוע היה הסער הגדול הלזה ומיד העמידו אותו ל'משפט' וקנסו אותו בסכום גדול, שאל ה'שומר' במרירות נפשו, היתכן כדבר הזה, שמו אותי לבדי עם כל החולים, עשיתי כל מה שהיה בידי לעשות, רצתי מאחד לאחד מבלי לנוח אפילו רגע אחד... ולבסוף אתם גוערים בי וקונסים אותי, וכי כך הוא שורת הדין... אמרו לו, אמת ויציב שעבדת מעל הכוחות האנושיים, אך מדוע לא שמעת לעצנתו להזמין מיד 'עזר וסיוע' של רופאים נוספים, ומאחר שלא עשית מה שהיה בידך לעשות, על כך אתה נידון ולוקה... והנמשל מובן מאליו, אם יטען האדם, ניסיתי להילחם ולבסוף נפלתי שדוד ביד יצרי הרע – מה היה עלי לעשות... דע שעל כך אתה נידון, מדוע לא התחננת לפני יושב מרומים שישלח לך עזר מקודש...

כג. עוד יתבאר על חובת התפילה להינצל מיד היצר הרע, כמו שפירש בספר 'מעשי ה'" מה שנאמר בפרשתן (ז יז-יח) 'כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם זכור תזכור את עשה ה' אלוקיך וגו', כי 'הגוים האלה' מרמז על פיתויי היצר, שאם האדם יודע ש'רבים הגוים האלה ממני' ואין בכוחי להורישו אזי קוב"ה אומר 'לא תירא מהם', כי ה' איש מלחמה ויעמוד לימינו להושיענו מאויב נפשו. אמנם אם האדם מדמה שבכוחו להכניע את יצרו בעצמו, ואינו מכיר ש'אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו', אזי הקב"ה מניחו לנפשו ואינו עומד לימינו להצילו משופטי נפשו, ובנקל יפול ביד היצר (הובא במשחת שמן בראשית עמ' קטז ועמ' רמד).

כד. העיד הגאון החסיד רבי אלימלך אשכנזי זצ"ל ממה שענינו ראו ולא זר, בשעה שאמר הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע את ברכות השחר (באחד מימי החול), כאשר הגיע לבקשה 'ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עבירה ועוון'... היה מחלה את פני קונו כבן המתחנן בפני אביו... בבכיות ובקשות, מתוך יראתו העצומה, יראת שמים ויראת חטא. כיוצא בדבר אמר הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמאן זצ"ל בשם אביו, שהיה אצל הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, והבחין כי ההתלהבות והתעוררות הגדולה ביותר היתה בעת שאמר 'ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עבירה ועון ולא לידי נסיון'...

ל (יד) 'כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו' וכך כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה ואמרת) וז"ל. - בפיך לבקש שתזכה בלבבך לעשותו.

שמים - ולולי עזרתו ית"ש לא יגיע אחד מאלף ליראה את ה', חוץ ממתי מעט אשר אינם צריכים סעד לתומכם כמו האבות ומשה רבינו ע"ה וכיוצא. אבל זולתם - ראה כמה תפילות התפלל דוד המלך ע"ה ב'תמניא אפי' (פרק קי"ט שבתהלים) על כך, אך מה שאינו בירי שמים [שוה נדרש מיד האדם] - היא הבחירה שבלב,

ובאמת הא גופא בכלל יראת שמים היא, וכמו דאיתא בזוה"ק (ח"ג קס). לבאר מה שנאמר (במדבר יד ה) 'אם חפץ בנו ה', לא בעי מינן אלא ליבא - אין הקב"ה רוצה ומבקש מאתנו אלא שנרצה בלבנו ונבקש לעבדו בלבב שלם.

וכעניין הזה ממש היה מספר כ"ק אאדמו"ר זי"ע שהלך לראות את הרה"ק מסאטמאר זי"ע בתפילתו, ומה נפלא היה המחזה הנורא, כיצד עומד איש זקן ומתחנן ובוכה ושופך דמעות כמים אל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עברה ועון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון, לגודל יראת ה' שהיתה חופפת עליו...

כה. כתב בספה"ק אור פני משה (ואתחנן ד"ה איתא בתקוני שבת) לרמז בלשון הכתוב (לעיל ו יט) 'להדף את כל אויבך מפניך, אשר 'להדף' עולה בגימטריא קי"ט, ומרמז על קפיטל (פרק) קי"ט בספר תהילים, שהוא מסוגל להשפיל את האויבים עיי"ש. ובכלל זה היינו את ה'אויבים' בנפש, וכמו שהביא דבריו הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (וישלח אות טז ד"ה או יאמר) על הפסוק 'וישלח יעקב מלאכים לפניו', וז"ל. נראה בדרך רמז בעלמא לפי מה דאיתא בספר והנה בזה הקפיטל יש קע"ו פסוקים. וזה הרמז 'וישלח וכו' לפניו' כי 'לפניו' עולה קע"ו לומר כי יעקב שהוא 'איש תם', והוא 'אשרי תמימי דרך' (האמור בריש פרק קי"ט), השפיל את עשו בכוח זה המזמור... וזהו 'ויאבק איש עמו'. כי 'ויאבק' הוא [במספר] קי"ט, שהתגבר על שרו של עשו בכח זה המזמור. וללמדנו בא, להרבות באמירת מזמור זה ועי"ז יתגבר האדם על 'שרו של עשו' היצר המונעו מעסוק בתורה ועבודה בכל עת מצוא, כי בו יקבל כוח ל'ויאבק' איש עמו.

וכבר גילו לנו חכמי הדורות, בחשיבות מעלת אמירת פרק קי"ט שבתהלים, כי כולו נבנה להתפלל על 'רוחניות'. וכך איתא ב'ארחות חיים' (לרבי אהרן מלונ"ל, הלכות ת"ת אות כד) ושמעתי בשם הר"ף (רבינו פרץ) ז"ל שהקורא באשרי תמימי דרך, ממשיך לבו לתורה (ליקוט זה הובא ממאמרו של הגאון רח"י פרוש).

ובפי' 'אבן יחיא' לתהלים בהקדמה, קבלתי מרבתי שבמזמור הזה המתמיד לאומרו יפתח לבו בסגולה הן ללמוד בנקלה החכמות, והן להיות זריז לעבודת אלוקיו. וה' ידריכנו במעגלי יושר ויפתח לבו בתורתו.

וכותב עוד, הנה המזמור הלז הוא היותר החשוב ויותר נעלה שבכל המזמורים, כי הוא תפלת דוד לא-ל שיעזור לנפשו ויכנינה למען ילמד ליראה את ה' ולהדבק בדרכיו ומעשיו ומצותיו, כדי לזכות בהם אל הנועם הנצחי, והיה מודיע לא-ל חשקו על ככה, ולכן ראוי כי הבא לטהר מסייעין אותו (שבת דר.). והיה מספר דאגתו על המונעים אותו ומעיקים אליו, ומטרידים אותו מהדביקות וכו', והיו עיניו ולבו תמיד להתעסק בעבודת אלוקיו ולהדבק בדרכי תורתו ומצותיו, ולכן היה מבקש העזר האלוקי ע"ז, ולהיות כל חשקו אל תורת ה', היה מזכירם בשמות משתנות כמי שנכסף לשבח דבר מה שמרבה בזכירת השבחים בכפל ענין במלות שונות וכו'.

ואיתא ב'תורת המנחה' לתלמיד הרשב"א (פ' בחוקותי), פסוקים אלו אמרם דוד המלך, לבקש רחמים מה' שיעזור אותו ויסייעו על דבר כבוד שמו וכו', ובא להודיענו שצריך אדם לבקש רחמים מה', שיעזרוהו ויצילוהו מכל עיכוב, ויסייעו על תלמוד תורה ועבודתו, שאע"פ שרשות האדם בידו לעשות טובה או רעה וכו', אעפ"כ צריך אדם לבקש רחמים מה' לעזרו על תורתו ועבודתו בכלל ופרט, ר"ל על כל גופו ועל חלקיו עמו וכו'. עיי"ש שמפרט התפלות על כל האיברים ומסיק וצריך תמיד לבקש מה' פעם אחר פעם פעמים רבות, שהרי דוד המלך ביקש רחמים על זה כמה פעמים, ונתחנן על זאת בעשרה לשונות שנאמר בהם ספר תהילים וכו', עיי"ש שמבאר כל העשר לשונות על בקשת תורה (ועיין עוד בפי' המאירי על תהילים ובפי' הספורנו דברים נפלאים בזה, ובפי' ר' מתתיהו היצחרי שהוא ספר מיוחד על מזמור קי"ט).

וכ"כ בחובת הלבבות (שער אהבת ה' סוף פ"ו) לומר בכל יום המזמור. ובפירוש תהלים שנדפס בסידור של"ה, וכל המזמור הזה הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי לאדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הבורא. והרה"ק בעל התניא כתב ב'ליקוטי אמרים' (בסוף קונטרס אחרון), וכל אחד ואחד מהלומדים יגמור לעצמו בכל שבוע התמניא אפי' שבתהלים קי"ט.

באר הפרשה - פרשת עקב

וברכת - ברכת המזון וסגולותיה

בפרשתן (ה י), 'ואכלת ושבעת וברכת' את ה' אלוקיך'. איתא בזוה"ק (ח"ב ריח). 'דברכת מזונא חביבא קמי קוב"ה וכו', מאן דמברך לקוב"ה מגו שבעא בעי לבזונא לביה ולשוואה רעותיה בחדוה ולא ישתבח עציב וכו', וכמה דאיהו מברך בחדוה ובעינא טבא הכי הבין ליה בחדוה ובעינא טבא, ובגין

שישתוקק האדם וירצה להיות עובד ה' ויתפלל על כך^י, אותה השתוקקות לבד אינה בידי שמים והיא מבחירת האדם. על כן אמר (לעיל ה כו) 'מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי', ולא אמר 'מי יתן ויראו אותי' - שהרי אף ה'יראה עצמה' איננה בידם, אלא מי יתן והיה לבבם זה ליראה - שיהיה חמדה בלבבם ליראה, עכ"ל^י.

כו. וכן כתב המהרש"א (ח"א ברכות י). וז"ל, וזה המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה הרי זה בכלל 'הרוצה לטהר', עכ"ל.

כז. כה אמר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע לבאר את הפסוק (להלן ל ה) 'ומל ה' אלוקיך את לבבך ואת זרעך וכו' למען חיין', ולכאורה צ"ב, שהרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:), כיצד ימול הקב"ה את לבבם, והרי דבר זה מסר הקב"ה בידי אדם... אלא ביאורו, למען חיין, אם מרגיש האדם שכל חייו תלויין בזה, ממילא נחשבת לו ה'יראת שמים' כחיים עצמם, והרי עצם החיות כן תלוי בידי שמים, לכן יקבל מלא חפנים מן השמים הרבה יראת שמים. דבריו אלו הובאו ב'ערוגת הבושם' (פר' נצבים), והסיף לבאר עפ"י את מאמרינו בתפילת ערבית 'כי הם חיינו ואורך ימינו... ואהבתך אל תסיר', מה נתינת יש טעם בזה, ולפי האמור יובן היטב, שבא לומר, רבש"ע, כיצד הננו מבקשים על 'אהבתך' הרי כביכול אינו 'בידי שמים', אבל מכיוון ש'כי הם חיינו' ניתן לנו לבקש שהרי על עצם ה'החיים' בוודאי אפשר לנו לבקש.

ביאור נפלא ביאר בה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם', כי הכל בידי שמים - כשאדם מתפלל על עניני עולם יש כביכול בחירה בידי שמים אם להענות לבקשתו או לאו, אבל בנוגע ל'יראת שמים' אין זה 'בידי שמים' אלא חייבים להענות לבקשתו.

וכן עשה הרה"ק למעשה, מעשה באחד מחסידיו שלא נפקד בבנים, ובכל עת היה מפציר ברבו שיברכנו ב'ברכת הבנים', נענה אליו הרה"ק ואמר - גוזרני עליך שלא תדרוך כף רגליך על מפתן ביתי עד שתיוושע, יצא משם בפחי נפש ושב לביתו, אבל וחפוי ראש, אבל - על שלא זכה לברכה, וחפוי ראש - על שאיבד את רבו, וננעלו כל השערים בעדו... כעבור שנתיים ימים לא היה יכול אותו חסיד להתאפק יותר, וברוב געגועיו נסע אל הרבי ונכנס בלא רשות, כראות החידושי הרי"ם אותו חסיד נאנח ואמר, אוי מה עשית, ברצוני היה שתזעק אל הקב"ה ותתחנן בפניו שיתן לך פרי בטן כדי שתוכל לחזור ולראות פני הרבי, ואז בוודאי היית נושע, שהרי כאמור, בכל דבר שמבקשים עליו הרי זה 'בידי שמים' לענות אם לאו, חוץ מיראת שמים - שהבקשה על יראת שמים מתקבלת מיד, והיו מוכרחים להושיע אותך בכדי שתוכל לנסוע ויתווסף לך ירא"ש, ועתה הפסדת...

כח. ידוע שהרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע הזהיר מאד לכוון בברכת המזון יותר מבתפילה, כי תפילה דרבנן, וברכת המזון מדאורייתא (תולדות אהרן להרה"ק מזיטאמיר פר' שופטים ד"ה ראשית).

מז הבאר

כתב החסיד יעב"ץ זי"ע (בספרו 'חסדי ה' מאמר אשרי האיש פ"ג) והנראה לי לפי דרכנו אומר דרך הלצה, כי יש מצות עשה ומצות לא תעשה שיש להם מזל - קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם לעשותם בשמחה ובטוב לבב... ואשר לא כן יעשה יאבד מתוך הקהל... ואלו הן המצוות, כגון פורים וביעור חמץ ובשר בחלב וכיו"ב, ויש שאין להם מזל כברכת המזון שהכל מקיימים ואכלת ושבעת ואין הכל מקיימין וברכת את ה' אלוקיך, ורבו האוכלים למעדנים בשובה ונחת, ויברכו בקול נמוך ובשפה חלושה, ברכה נחוצה רצוצה בלי כונה ובלי דקדוק באמרותיה, ואין צריך לומר באותיותיה - בעודה בכפה יבלעוה.

הגה"צ רבי אליהו לאפייאן זצ"ל היה תמה על ה'הפסקה' המקובלת בעולם הישיבות אחר תפילת שחרית עד לתחילת ה'סדר', באמרו שאינו מבין מה צורך יש ב'הפסק' ארוך כ"כ, והרי די בשהות חמש רגעים כדי אכילת 'פת שחרית' ועוד רבע שעה לצורך ברכת המזון... ישמע חכם ויוסף לקח...

כך לא ישתכח עציב כלל אלא בחדוה ובמלין דאורייתא, ובתרגום ללה"ק, 'ברכת המזון' חביבה לפני הקב"ה, מי שמברך את הקב"ה מתוך שובע צריך לכוון לבו ולשים רצונו בשמחה ולא ימצא עצוב, וכמו שהוא מברך בשמחה ובעין טובה כך נותנים לו בשמחה ובעין טובה, ומשום כך לא ימצא עצוב אלא בשמחה ובדברי תורה^{כט}.

כתב ה'חינוך' (מצווה ת"ל) 'מקובל אני מרבתי ישמרם א-ל, שכל הזהיר בברכת המזון^ל מזונותיו מצוין לו בכבוד כל ימיו^{לא}. וביאר המהרש"א (ח"א ניר סו: ד"ה גדול) בזה"ל, לפי שמוזנותיו של אדם קשים כקריעת ים סוף, ועל כן צוה הקב"ה להאוכל ושבע לברך עליו, שעל ידי זה הקב"ה משפיע ברכותיו להיות לו ברווח

כט. החיד"א הוסיף בהגהתו 'ניצוצי אורות' על הזה"ק שם דבר נפלא עד למאד, וז"ל, ולכוון רצונו בשמחה ולא יהיה עצב בשעת ברכת המזון וכו' ולכן יאכל וישתה דבר המשמחו כדי שיברך בשמחה וזו סגולה להתעשר אם יברך בשמחה ובקול רם כמ"ש לקמיה גודל שכרו גם בעוה"ב וכו'. ואפשר לרמוז ענין זה מהפסוק (משלי י) 'ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה' פי' ברכת ה' היא ברכת המזון שהיא מדאורייתא דוקא דשאר הברכות הוי מדרבנן, היא תעשיר, אך בתנאי שולא יוסיף עצב עמה שתהיה כתיקונה שיברך אותה בשמחה לסלק הס"א. יעו"ש. כתב ה'פלא יועץ' (ערך אכילה) וז"ל, וצריך שיברך ברכת המזון בנחת ובקול רם ובשמחת הלב כי יתן אל לבו לדברים שהוא מוציא מפיו לכוין בהם בעומק ואי אפשר שלא לשמוח. ולפי הנראה מדברי הזה"ה הקדוש יש צורך גדול וחובת גברא למיעבד כל טעמדי כדי לברך ברהמ"ז בשמחה, והגדר הגדול כדי לכוין שיברך בעינים סגורות או עיניו למטה ולבו למעלה, עכ"ל.

וכן כתב ה'חרדים' (פי"ב), מצות עשה לברך אחר אכילת מזון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך (דברים ח י) וצריך שיברך ברכת המזון בנחת ובקול רם ובשמחת הלב כדכתיב (רות ג,ז) ויאכל בעז וישת ויטב לבו ופירשו שצריך ברכת המזון, עכ"ל.

וזה לשון רבינו סעדיה גאון כשמנה את מצוות ברכהמ"ז (מנין המצוות לרס"ג מצוה ל'), וברכת בשבעך – ברוך (פי' בשמחה). ל. ובכלל זהירות זו הוא כמו שכתב הב"ח 'והמדקדק יזהר לברך דווקא תוך הספר ולא בעל פה'. ומתאמר משמיה קדישא של הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע, שסגולה לבנים ובני בנים חכמים ונבונים ויראי ה', להקפיד לברך תדיר בכוונה ומתוך הכתב דייקא (הובא בס' ברכת דוד).

ומה נפלאו דברי בעל ילקוט מעם לועז (בראשית ח"א עמ' קכג), וז"ל, לומר את התפילה מתוך סידור. שאם הוא מתפלל בע"פ הוא משיח דעתו לדברים אחרים, אבל אם הוא משתדל להתפלל מתוך הסידור ואינו מרים כלל את עיניו, מובטח לו שלא יבואו לו מחשבות זרות. כי אם הוא עמל בכל כוחו להתפלל בכוונה טובה בודאי ירחם עליו הקב"ה והוא יציל אותו מן היצה"ר. וכך שמענו על רבי יצחק לוריא [האריז"ל] שאפי' ברהמ"ז היה אומר מתוך הספר, אע"פ שהוא דבר שאפי' תשב"ר יודעים אותו על פה והטעם הוא מן הסיבה הזאת.

וזה לשון רבי אליעזר בן מכיר בספרו 'סדר היום' (סדר ברכהמ"ז), אם יש לו ספר לפניו להביט בו כדי שיוכל לכוין יותר ולא יסיח דעתו אחר עיניו בדברים אחרים - מה טוב ומה נעים. ומקיים מצוה אחת של תורה כדין וכשורה, וגורם ברכה לעצמו ולכל בני ביתו.

בס' עמוד אש תולדות הגאון מהרי"ל דיסקין (עמוד קסא) הביא מעשה שהיה בירושלים שאשה אחת הופיעה בבית מהרי"ל דיסקין זצ"ל והודיעה את צערה על כי היא משכלת את בניה בקטנותם ר"ל ומבקשת ברכה. ייעץ לה המהרי"ל דיסקין לקבל עליה מעתה לברך ברכת המזון מתוך הסידור ואכן אשה זאת צייתה לדברי קודשו אלה ונפקדה בזרע של קיימא.

עוד בגדרי ה'זהירות' מה שכתב ה'משנה ברורה' (סי' קפ"ה סק"ג) בשם הא"ר טוב לברך בקול רם, כי הקול מעורר הכוונה, ומסופר על אחד מחסידי הרה"ק בעל ה'ישמח ישראל' מאלכסנדר זי"ע, שהתאונן בפניו על בנו שאינו מברך ברכת המזון, וכל הפצרותיו לא הועילו כלום, ענהו הרה"ק ואמר לו, אם תקבל על עצמך לברך בקול רם אזי תיווכח לראות שגם בנך יתחיל לברך ברכת המזון (הובא בס' בישישים חכמה).

לא. סיפר מגיד מישרים פמ"מ הרב יעקב שיש שליט"א מעשה נפלא ששמע מבעל העובדא. וזה דבר המעשה, בין מ"ה הרוגי מירון באסון הנורא אשר התרחש בהילולא דרשב"י תשפ"א נמנה אברך חשוב ושמו רבי מנחם זקבן זצ"ל, בימי השבעה ביקשו בני המשפחה מכל המנחמים שיקבלו על עצמם לברך ברכת המזון מתוך הכתב לעי"נ רבי מנחם אשר הכהן זצ"ל בן הרה"ג רבי מאיר שיבלדחט"א, אשר הקפיד על זה מאד מאז נעשה כבן ט"ז

באר הפרשה - פרשת עקב

זי"ע, שעל כן מבקשים בקשות אלו אחר ברכת המזון, כי אחר שקיים האדם מצות עשה מדאורייתא, נעשה עת רצון בשמים, ושעת הכושר היא לבקש צרכיו מאתו יתב"ש, וכמבואר ברבינו בחיי (פרשת יתרו יט ג, והובא ב'מנן אברהם' אר"ח סי' רסג סק"א) שכאשר האשה מדליקה נרות שבת, בידה להתפלל 'שיתן לה ה' בנים מאירים בתורה, כי התפילה יותר נשמעת בשעת עשיית המצוה'.

יה"ר שנזכה להתקרב אל הבורא, ללכת בדרכיו וליראה אותו להאמין בו בעוז ותעצומות, ונזכה למטר ארצכם בעתו, שבע וברכה בכל הפירושים.

מזונות, כי יש לאדם מקטרגים בדבר מלתת לו מזונותיו הקשים ברווח, ואלו הברכות הם המליצים יושר וסנגורים טובים לנגד המקטרגים, עכ"ל.

ואילו ה'באר היטב' (סי' קפ"ה סק"א) מביא בשם הב"ח, שהאות פ' איננה מוזכרת בברכת המזון, כי אות זו מרמזת על שצף וקצף וחרון אף, והזהיר לקרוא ברכת המזון בכוונה ניצול מכל אלו.

והנה נהגו לומר לאחר 'ברכת המזון' - 'הרחמן' שכולו בקשות נשגבות ביותר, וביאר הגה"ק ה'חפץ חיים'

שנה (עד כדי כך שלא היה נוטל ידיו לסעודה עד שידע בבירור שיש תחת ידו 'בענטשער' (ברכון) לברך מתוכו את ברכת המזון, ואפילו בשמחות בני המשפחה וכן בכל מצב ואופן, גם כשעלה הדבר בקושי כגון בנסיעה ארוכה של בני המשפחה 'לצפון' על קברי צדיקים, כשבסוף היום אחר כמעט תענית, הכל נטלו ידיהם לסעודה היה הוא עוסק בחיפוש אחר הבענטשער), ואכן חילקו שם אלפי 'סדר ברכת המזון' עלי גליון, כשישראל עם קדושים מקבלים על עצמם להתחזק ולברך מתוך הכתב דייקא.

בין המנחמים היה גם אברך חשוב מעי"ת בני ברק המשמש כ'סופר סת"ם', וכרבים אחרים קיבל שם על עצמו להקפיד לברך אך ורק מתוך הכתב, באותו זמן סיים האיש לכתוב 'ספר תורה', והחל מחפש אחר מי שיזמין אצלו כתיבת ספר תורה חדש, לצורך פרנסתו. כשבועיים אחר ל"ג בעומר נקרא אחר כבוד אל אחד מה'סוחרים' הגדולים, להציג בפניו 'דוגמת' כתב, כדי להתרשם מיופי כתיבתו, אך הסוחר שעניין בכתבו דחאו בשתי ידיים, וכה אמר לו, אכן רואים על ה'כתב' שהנך וותיק וכבר כתבת ספרים רבים, הכתב אכן מסודר ונאה, אך חסר ב'מכה בפטיש'... בסיומי האותיות וב'שפיצים'...

בלב שבור, נכלם ומבויש, חזר ה'סופר' לדירת הסופרים (כנהוג באר"ק שכמה סופרים מתחברים יחדיו ושוכרים יחד דירה לצורך יישוב הדעת בכתיבתם), ומשום מה קנה לעצמו 'בולקע' (חלה קטנה) לאכלו בדירת הסופרים, שלא כהרגלו, כי מצות 'ואכלת ושבעת' הוא מקיים תמיד בכל יום ובכל עת רק בביתו ולא שם. אלא, שבבואו ליטול ידיו נזכר מ'קבלתו' והחליט לחפש תחילה אחר בענטשער, פשפש בכל הדירה ולא מצא, לא סידור ולא מנחה מעריב, ולא שום ברכת המזון על גבי הכתב בכל צורה שהיא, וכמעט שכבר החליט לשבור את הקבלה, ברגע האחרון חיזק עצמו, ושב לחפש בשנית ובשלישית עד שמצא מעל אחד הארונות ברכת המזון כתובה אשורית ע"ג הקלף, שכתבו אחד הסופרים שעבד בדירה זו לפני כמה וכמה שנים, ניער האבק מעל גבי ה'ברכת המזון', נטל ידיו, היטיב לבו באכילתו ובירך ברכת המזון בדחילו ורחימו. בעודו מברך צדה עינו כי כתבו של 'ברכת המזון' זה נכתב ב'יופי' והדר, ב'גימורים' נפלאים עד אין ערוך. ומאחר שידע כי כתבו טעון תיקון בעניין זה, החליט שלא לזוז ממקומו, אלא העמיד לפניו את ברכת המזון הלז והחל לכתוב 'יריעה' של ס"ת כשהוא מחקה את צורת הכתב של אותו סופר, כך עשה במשך ג' שעות רצופות עד שגמר עמוד שלם.

בטרם סיפק לשוב לביתו, התקשר אליו ידידו, וכה אמר, שמעתי שהינך מחפש שיזמינו אצלך כתיבת ספר תורה, הנה לידי עומדים העסקנים המתנדבים בעם, העומדים לכתוב מ"ה ספרים לזכר נשמת כל ההרוגים זצ"ל, אולי יש בידך איזה יריעה להראותם, בכדי שיתרשמו מהכתב, קפץ הסופר והראה להם את היריעה שזה עתה סיים בה 3 שעות כתיבה, ויהי ממחרת, קיבל תשובתם, כי הם מקבלים אותו, ובחלקו נפל לכתוב את הספר שייכתב... לעילוי נשמת רבי מנחם זקבך...

וראה בחוש כיצד אותה התאמצות שהיתה לו להקפיד על קבלתו הטובה לומר ברכת המזון מתוך הכתב היא שפתחה בפניו את שערי הפרנסה...

ישקו העדרים

'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה'

יחיה האדם' (ה א)

רמז בה הרה"ק מהרי"ץ דושינסקיא זי"ע (תורת מהרי"ץ ד"ה כי על), שחיותו ושלות נפשו של אדם תבוא לו כאשר על כל מוצא - שבכל המוצאות אותו, יענה ויאמר - הכל נעשה בציווי ובמאמר פי ה'. הכל מונהג בהשגחה פרטית לטובה ולברכה. בזאת יחיה האדם, חיים כאלו קרויים 'חיים'. כי בזה תנוח דעתו ותשלו נפשו על ידי אמונתו התמה בה' יתברך ויתעלה, וצדיק באמונתו יחיה, כי האמונה הטהורה היא 'סם חיים'...

סיפר הרה"ח רבי שלום אליעזר פרענקל (מובא ב'זקניך ויאמרו לך'), בסוף ימיו של הרה"ק רבי יענק'לה מפשעווארסק זי"ע היה חלוש מאד, פעם אחת ב'תשעה באב' אחר הצהרים (ועודו בתעניתו) התקשר לבית הרבי איש מכובד, וביקש לדבר עם הרבי, אמרו לו מבית הרבי, הרבי חלוש, הוא שרוי בתענית כדת היום, ושאר תירוצים, ולא הועיל להם כי הלה התעקש ודרש תנו את הטלפון לרבי, יש לי שאלה נחוצה בענין הגובל ב'פיקוח נפש' גמור, אמרו לו, הרבי נם על משכבו, אמר האיש, נו, פיקוח נפש, עליכם להעיר את הרבי, ואמרו לו איש פלוני רוצה לדבר עם הרבי, כי בפיקוח נפש מדובר.

בלית ברירה עשו כן, העירו את הרבי, והרבי לקח הטלפון, ואמר, יא (כ)... אמר האיש, רציתי לשאול את הרבי, הואיל והרופא אמר לי שרק אם אני מרגיש שיש בכוחי לצום אגמור את התענית, ואם לאו אסור לי להשלים את התענית, ועתה נפשי בשאלתי, מה עלי לעשות, אמר לו הרבי, עשה כציווי הרופא, ובזה תמה שיחתם. ויחר הדבר לגבאי וחמתו בערה בו, וכי לזה הטריח את הרבי החלוש, הזקן, להעירו משנתו ועוד בעיצומו של תענית, אמר לו הרבי, אינני כועס כלל על היהודי הלזה, גם איני שרוי ברוגז על הגבאי שהעיר אותי, כי הנני יודע שמשמים רצו לנסות את ה'מידות' של יענקלה לייזער (שמו של הרבי) - אם יכעס אם לאו, וממילא אינכם אשמים, כי לא לכם התכוונו, התכוונו רק אלי. והיינו שזכר בעת הנסיון שאין זה 'שגעון' של היהודי הלזה, אלא אדרבה הקב"ה הכניס שגעון בקרב איש מכובד כדי לנסות אותו...

ועל דרך זה יש לפרש בהאמור בפרשתן (י יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך' וגו', וכבר הקשו בגמ' (ברכות לג:) 'אטו יראה מילתא זוטרתא היא', והרי זה דבר גדול וקשה עד מאד, אלא, יש לומר, כי אכן אימתי תהיה היראה רק מה, היינו רק מילתא זוטרתא, כשיבין האדם שה' אלוקיך שואל מעמך לא פלוני שואל מעמך, ולא שגעון של פלוני עשה לך, ולא אלמוני גרם לך את הדבר הזה, אלא ה' אלוקיך עצמו שואל ודורש אותך כיצד תתנהג כשהוא שולח

ישקו העדרים

אליך את פלוני להפריע לך או להסיתך מדרכי ישרים. על כן, אל תבדוק מיהו העומד מאחורי ה'פרשה' הקשה שנקלעה אליך, או איזה פקיד בבנק שלח את המכתב הנורא... אלא תדע, כי הכל שלוחי שמים, משמים רוצים לבדוק את מצב כעסך, מצב אמונתך, כיצד הנך מקבל באהבה את כל הבא עליך באיזה אופן שיהיה ועל ידי מי שיהיה.

ואף אם איננו במדרגת הרה"ק, מ"מ כשאינך בתענית, אינך זקן, אכלת ושתית, והכל על מקומו, אל יאבדו עשתונותיך ממה וממי שיארע לך... השאר באמונתך ובשלוות נפשך כאשר ה' אלוקיך דורש ממך.

